

Pravično obrazovanje u BiH

ZAKON PROPISUJE, PRAKSA DEMANTUJE

Tatjana Mrđa

● *Poštovanje ljudskih prava u školama na ozbiljnom ispitu*

Poštovanje univerzalnih ljudskih vrijednosti, drugog i drugačijeg, život u multietničkom, demokratskom društvu, njegovanje duha tolerancije i solidarnosti, biti svjestan pripadnosti sopstvenom nacionalnom identitetu, jeziku, kulturi i tradiciji uz istovremeno upoznavanje vrijednosti drugih i građenje zajedničkog dobra...Sve ovo kao ciljeve vaspitanja i obrazovanja propisuje Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju u BiH. Zakon propisuje, praksa demantuje. Ni obrazovni sistem i nastavni proces u BiH nisu imuni na složenu političku situaciju i etnički naglašene podjele društva. Tri naroda, tri geografije, tri istorije, tri istine...

Lične frustracije diriguju obrazovnim procesom

Analiza udžbenika iz nacionalne grupe predmeta na koju se poziva Koalicija nevladinih organizacija koja vodi inicijativu «Za pravično obrazovanje u BiH» pokazuje da se u pojedinim školama i dalje sprovodi politika nacionalne homogenizacije i etničkog razdvajanja. Skoro polovina ispitanih procjenjuje da je obrazovni sistem u BiH jednonacionalan, usmjeren isključivo na izučavanje identiteta, jezika i kulture jednog naroda bez uvažavanja principa zajedničkog dobra. Trećina ispitanih smatra da količina znanja o drugom i drugačijem koja se dobija u školi nije dovoljna, a 22 odsto svih učenika ističe da se u školi drugi narodi uglavnom predstavljaju u negativnom kontekstu. Psiholog, prof. dr Jasna Bajraktarević objašnjava:

- Djeca puno manje znaju šta je nacija i šta je razlika dok im mi odrasli to ne objasnimo, a mi im to objasnimo u skladu sa ličnim frustracijama, pa su naše lične frustracije te koje u obrazovnom sistemu stvaraju različite nacionalne programe i različite nacionalne pristupe. Neko ko nema lični problem sa nacionalnim identitetom, prije svega svojim, neko ko nema lični problem sa mržnjom prema drugom, jako lako i lijepo objasni djeci da je u različitosti bogatstvo. **Ne postoji nijedna psihološka konotacija, nijedna teorija ličnosti koja objašnjava kako dijete od devet godina već ima usađenu mržnju prema nečem drugačijem, osim ako nije instruirano, osim ako nije vaspitavano u duhu mržnje, a mržnja je produkt lične frustracije i ličnog nezadovoljstva**-kaže Bajraktarević.

Zakonom je definisano i propisano, ali nije omogućeno da djeca u školi uče o drugom i drugačijem; da nauče, razumiju i koriste sve zvanične jezike BiH; da poznaju i uvažavaju različite religije; da steknu sposobnost da žive u multietničkom društvu i da nauče kako da poštuju i obezbjeđuju prava svakog čovjeka bez obzira na porijeklo, etnicitet, vjersku pripadnost.

- Ono što mi nemamo jeste sankcija koja treba da stoji iza prava i zakona ako ga ne poštujemo. BiH nedostaju sankcije za sve. I u obrazovanju mi znamo šta je zakon i šta treba raditi, ali kada stignemo dotle da to neko ne uradi mi nemamo nikakve sankcije, ni za učenike, ni za roditelje, ni za obrazovno-prosvjetni kadar. I problem leži upravo tu- ocjenjuje Bajraktarević, profesorica na sarajevskom Pedagoškom fakultetu.

Većina anketiranih učenika u već pomenutom istraživanju ne podržava razdvajanje đaka i odvojeno pohađanje nastave unutar jedne škole. Čak 65 odsto smatra da bi učenici različitih nacionalnosti trebali ići u iste razrede i imati zajedničke sve predmete, dok 23 odsto anketiranih učenika smatra da djeca različitih nacionalnosti treba da idu u iste razrede, ali da odvojeno uče predmete iz nacionalne grupe. Čak 71 odsto anketiranih učenika sa svih područja BiH smatra da se raznolikost naroda, kultura i religija u školi treba predstavljati kao prednost i vrijednost. Jedan od odgovora anketiranih vrlo plastično definiše zašto to sada nije tako:

« Mislim da je ključ svega što se politika miješa. Mi učenici se dobro razumijemo, nama to nije problem, to više dolazi od političara».

Poligon za nasilje

Sredina koja ne njeguje toleranciju, kulturu međusobnog uvažavanja i poštovanja vrlo lako postaje poligon za različite oblike nasilja, od verbalnog do fizičkog. Rezultati TIMSS istraživanja (Trends in International Mathematics and Science Study -Trendovi u međunarodnom obrazovanju iz matematike i prirodnih nauka) između ostalog pokazuju da više od polovine ispitanih učenika u BiH smatra da škole nisu institucije u kojima se rado boravi i uči. Svako peto dijete se boji fizičkog nasilja od strane vršnjaka u školi. Svaki drugi nastavnik je potvrdio da djeca u školi prave neukusne šale, uznemiravaju i zlostavljaju svoje vršnjake zbog njihovog porijekla, fizičkog izgleda, druge nacionalnosti. Problem vršnjčkog nasilja je takvih i tolikih razmjera da se u njegovo rješavanje uključila i policija. Statistika MUP-a Kantona Sarajevo bilježi rast zabrinjavajućih brojki.

U toku 2011. godine službenici MUP-a Kantona Sarajevo zbog narušavanja javnog reda i mira u školama i oko škola podnijeli su 51 nalog i zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka protiv 63 lica, među kojima je 35 maloljetnika. U prvoj polovini tekuće godine podnijeto je 37 prekršajnih naloga i zahtjeva za pokretanje prekršajnih postupaka, što je povećanje za 85 posto u odnosu na isti period prošle godine.

- Prvenstveni cilj policije je sprečavanje nasilja, ali kada do njega dođe, policijski službenici su dužni doći na lice mjesta, a ako se radi o maloljetnim izvršiocima, obavještavaju se roditelji i socijalni radnik te MUP Kantona Sarajevo - kaže Aida Hajdar, istražitelj Odjeljenja za posebne namjene Uprave policije

U sarajevskoj policiji kažu da imaju jako dobru saradnju sa školama i roditeljima, a mnogo postižu i na prevenciji prvenstveno kroz projekat «Rad policije u zajednici».

-Pri svakoj policijskoj upravi određeni su policajci koji svakodnevno obilaze škole, razgovaraju i sa osobljem, učenicima, ali i roditeljima. Nastojimo se približiti djeci, radimo i na obrazovanju roditelja da pravovremeno prepoznaju problem - objašnjava zakonska ovlaštenja i zadatke policije Aida Hahdar.

Za prevenciju je odgovorna škola

Ali nije samo policija ta koja treba da brine o sigurnosti škola i sprječavanju nasilja. Udruženje pedagoga Kantona Sarajevo izradilo je Protokol o postupanju škole u situacijama nasilja, kojim je jasno definisano ko i kakve korakve preduzima u slučaju nasilja. Slična vrsta protokola od 2008. godine na snazi je i u Republici Srpskoj. Potpisali su ga Ministarstvo prosvjete sa Ministarstvom zdravlja i socijalne zaštite i MUP-om RS.

- Škola saraduje sa Centrom za socijalni rad i Centrima javnih bezbjednosti po pitanju vršnjačkog nasilja. Prema informacijama kojima raspolažemo, škole se pridržavaju protokola. Školska 2001/2012. bila je mirna školska godina, nije nam prijavljen nijedan slučaj vršnjačkog nasilja - kaže ministar prosvjete RS Anton Kasipović ističući da je u toku izrada novog protokola o načinu postupanja u slučajevima nasilja, zlostavljanja ili zanemarivanja djece, a niz aktivnosti se već kontinuirano sprovodi.

- Značajno smo osnažili stručne službe u školama u protekle četiri godine. U 87 srednjih škola u RS rade 73 pedagoga, 73 psihologa i 12 socijalnih radnika. Svih 187 osnovnih škola u RS ima pedagoge ili psihologe-u 184 škole imamo pedagoge, u 122 škole i psihologe, u 13 socijalne radnike. Sve škole imaju jake stručne službe čiji je zadatak, između ostalog, da rade na prevenciji vršnjačkog nasilja. Republički predagoški zavod je u protekle dvije godine radio na edukaciji nastavnika kroz program «Zajedno protiv nasilja- nove vaspitne inicijative». Svake školske godine jedan čas je posvećen temi vršnjačkog nasilja - navodi ministar Kasipović

Treba slušati i djecu

Nepoštovanje i neshvatanje drugog i drugačijeg u školi i među djecom produkuje sliku lošeg društva i ljudi. Djeca često uče na lošim primjerima koje vide u svojoj okolini, a da im škola ne nudi uvijek odgovore na dječiju zapitanost, niti im daje dovoljno jasne i njima primjerene poruke kako da razlikuju dobro od lošeg. Ne manjka raznih dokumenata, preporuka, strategija i registara evropskih standarda o ljudskim pravima, pravima djece, ali uz sve to mnogi znalci ovih društvenih problema upozoravaju na još jedan važan faktor – kako uspostaviti pedagoški efikasan odnos nastavnika i djece u obrazovnom procesu i kako pomoći roditeljima da zajedno sa školom izgrađuju društveno pozitivne mlade ličnosti. Profesorica Jasna Bajraktarević ima ovakav zaključak:

- Dajte da nam djeca pokažu da je njihov drug druge vjere izuzetno dobar čovjek, da je njihov siromašni drug neko koga oni štite u školi, da njihov drug, koga je možda dvadesetoro djece iz razreda odbacilo zbog agresivnosti, ima neki problem, neku svoju muku. Pustimo da djeca, da tako kažem, vaspitavaju nas, jer djeca nađu zajednički jezik mnogo brže nego mi odrasli. I zato kažem nastavnicima, hajde probajte da začujete i da zaista čujete šta vam djeca kažu. Mi djecu ne slušamo, mi odavno ni rođenu djecu kod kuće ne slušamo, a kamoli kao obrazovni kadar, učitelji, nastavnici vda ih čujemo. Ispit ljudskosti u ovom momentu nam je mnogo potreban, više nego mnogo šta drugo.